

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

Klagande

Riksåklagaren, Box 5553, 114 85 STOCKHOLM

Motpart

S K

Ombud och offentligt biträde: Advokaten Bo Runnqvist, Norra Långgatan 4,
392 32 KALMAR

Saken

Omvandling av fängelsestraff på livstid

Överklagat beslut

Göta hovrätts, avd 2, beslut den 20 juni 2007 i mål Ö 783-07

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och avslår S
Ks ansökan om omvandling av livstidsstraffet. I andra hand yrkar jag att Högs-
ta domstolen bestämmer ett längre fängelsestraff än 21 år.

Grunderna för mitt yrkande

Omvandling av ett livstidsstraff till ett tidsbestämt straff regleras i lagen
(2006:45) om omvandling av fängelse på livstid. Lagen trädde i kraft den 1
november 2006. Vid prövningen skall enligt 4 § särskilt beaktas den tid som
den dömde har avtjänat, vad som av domen framgår om de omständigheter som
legat till grund för straffmätningen, om det finns risk för att den dömde återfal-
ler i brottslighet av allvarligt slag, om den dömde har åsidosatt vad som gäller
för verkställigheten och om den dömde har medverkat till att främja sin an-
passning i samhället.

I fråga om kriterierna återfallsrisk, den dömdes uppförande under verkställig-
hetstiden och medverkan till återanpassning i samhället har såväl tingsrätten
som hovrätten gjort bedömningen att dessa i sig inte utgör hinder mot en om-
vandling av livstidsstraffet. Jag delar den uppfattningen. I detta fall gäller
prövningen därför i första hand kriterierna avtjänandetid och brottets svårhet.

I motiven till 4 § och i anslutning till de bedömningsfaktorer som nu är av intresse framhölls att det vid omvandlingsprövningen var en naturlig utgångspunkt att beakta såväl den tid som verkställigheten av straffet pågått som den brottslighet som den ursprungliga domen avsåg. När det gällde brottets svårhet betonades att det inte var fråga om att vid prövningen ta in ytterligare utredning och bevisning om själva gärningen och omständigheterna kring denna eller att man vid prövningen av omvandling av livstidsstraffet skulle göra en förnyad straffmätning. Utgångspunkten skulle i stället vara vad som av den ursprungliga domen framgick om de omständigheter som legat till grund för straffmätningen. Prövningen skulle således primärt grundas på förhållanden och omständigheter som inträffat efter domen. Samtidigt kunde man enligt vad som anförs i motiven inte bortse från att ett livstidsstraff kan avse brott av olika karaktär och svårhetsgrad. Brottet och den tid som avtjänandet pågått borde därför kunna beaktas särskilt vid omvandlingsprövningen (prop. 2005/06:35 s. 38.)

Det anförda innebär – som tingsrätten anført – att domstolen vid omvandlingsprövningen måste göra en straffvärdebedömning, varvid de omständigheter som framgår av livstidsdomen skall ligga till grund för bedömningen, och att vid en jämförelse mellan olika brott som huvudregel skall gälla att svårare brott leder till att en längre tid måste avtjänas innan en omvandlingsansökan kan bifallas.

Som tingsrätten också berör finnas det ett nära samband mellan kriterierna avtjänandetid och brottets svårhet. De nyss återgivna förarbetsuttalandena måste uppfattas så att ett svårare brott medför inte bara att domstolen bestämmer ett längre tidsbestämt straff än för ett lindrigare brott utan också att längre tid måste avtjänas innan det kan bli fråga om en omvandling av straffet, även om den i 3 § stipulerade minsta tiden tio år har passerats. Jag vill här också hänvisa till uttalanden i förarbetena som innebär att domstolen som ett första led i prövningen av om livstidsstraffet skall omvandlas tar ställning till om det finns förutsättningar för att frångå det utdömda livstidsstraffet medan fastställandet av straffets längd utgör ett andra led i prövningen (a. prop. s. 41). I båda fallen bör således brottets svårhet vägas in.

Det bör anmärkas att lagen om omvandling av fängelse på livstid inte är avsedd att åstadkomma någon ändring i den praxis som utbildats nådevägen. Enligt denna praxis såsom den sett ut under senare år har regeringen genom nåd bestämt livstidsstraffet till 18-25 år men även längre verkställighetstider har förekommit utan att nåd beviljats (se a. prop. s. 42). Huvudregeln bör således vara att i de fall omvandling kommer i fråga straffet som huvudregel bör bestämmas i spannet 18-25 år samtidigt som längre verkställighetstider inte är uteslutna.

S K har idag avtjänat något mer än elva år av livstidsstraffet, således bara ett år mer än den verkställighetstid på tio år som utgör gränsen för när en ansökan

om omvandling över huvud taget får göras. Det kortaste tidsbestämda fängelsestraff tid som ett livstidsstraff kan förvandlas till är arton år (4 § tredje stycket). Omvandlingsstraffet har i det här fallet av hovrätten bestämts till 21 år. Det innebär att S K med hänsyn till reglerna i 26 kap. 6 § brottsbalken om villkorlig frigivning kan antas komma att försättas på fri fot om cirka tre år, då hon avtjänat två tredjedelar av det tidsbestämda straffet eller fjorton år.

Tingsrätten har i sitt beslut redovisat omständigheterna vid den gärning för vilken S K dömts till fängelse på livstid. Jag kan här hänvisa till vad tingsrätten anfört. Jag instämmer odelat i tingsrättens bedömning att S Ks brott är av synnerlig allvarlig karaktär och har en synnerlig hög svårhetsgrad.

Trots gärningens höga straffvärde har S K, som avtjänat endast ett år mer än minimitiden, redan nu fått förmånen av att få sitt livstidsstraff omvandlat till ett tidsbestämt straff. Några speciella omständigheter av nådekaraktär som kan leda till en extraordinär bedömning finns inte. Enligt min mening är frågan om tidsbestämning av S Ks livstidsstraff för tidigt väckt med hänsyn till gärningens straffvärde. Som tingsrätten funnit bör hennes ansökan därför avslås.

Jag anser också att gärningen har ett betydligt högre straffvärde än det av hovrätten bestämda straffet på 21 år. Den praxis som utbildats nådevägen och som enligt vad jag tidigare redovisat är avsedd att tjäna som vägledning även vid tillämpningen av den nya ordningen utesluter inte strafftider på över 25 år. Enligt min mening har S Ks gärning ett straffvärde som enligt min mening inte understiger 25 år.

Det kan för övrigt noteras att hovrätten inte funnit skäl att omvandla livstidsstraffet när det gäller den person som S K engagerat att utföra mordet. Enligt hovrätten har gärningen i hans fall ett sådant straffvärde att det saknades förutsättningar för att tidsbestämma straffet. Beslutet bifogas.

Omvandling av ett livstidsstraff bör inte äga rum alltför lång tid innan villkorlig frigivning kan komma i fråga, tidigast ett eller ett par år före frigivningstidpunkten (se a. prop. s. 42). Också detta är något som talar mot att redan i dag tidsbestämma straffet. Även om straffvärdet inte skulle anses högre än 21 år, är således enligt min mening frågan om omvandling för tidigt väckt.

Om Högsta domstolen skulle komma till slutsatsen att det inte finns några hinder mot att redan nu förvandla S Ks livstidsstraff till ett tidsbestämt straff, bör under alla förhållanden det tidsbestämda straffet bestämmas till längre tid än 21 år.

Prövningstillstånd

Det överklagade beslutet gäller bedömningar enligt en ny lagstiftning. Det finns ännu inte någon vägledande praxis för lagens tillämpning. Även om anta-

let ärenden om omvandling av livstidstraff inte är särskilt många och handläggs endast av en tingsrätt och en hovrätt, är det viktigt att det finns en tydlig praxis. Enligt min mening är detta ett område som i hög grad bör präglas av enhetlighet och förutsebarhet. Att förbättra förutsebarheten och de livstidsdömdas rättssäkerhet är i själva verket syftet med den nya lagen.

Även om bedömningen av en gärnings straffvärde ofta kan vara beroende av de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, bör utrymmet för individuella bedömningar vara mera begränsat när det gäller livstidstraff än i andra fall. Den gränsen kan förefalla mer eller mindre passerad. Å andra sidan förutsätter lagstiftningen att hänsyn tas till gärningarnas olika straffvärden. Det kan dock antas att den bedömningen måste och också bör vara förhållandevis schablonmässig. Det är därför viktigt att genom praxis ge tydliga riktlinjer för i vilken grad omständigheter som är hänförliga till straffvärdet påverkar förutsättningarna för omvandling av ett livstidstraff. För att förbättra förutsebarheten är det också angeläget att försöka lägga fast någon form normalnivå för det tidsbestämda straffet.

Det här fallet är enligt min mening lämpligt för en sådan prövning. Det rör betydelsen av gärningens straffvärde för olika bedömningsfaktorer och samspelet mellan dessa faktorer. Omständigheterna är också sådana att bedömningen av straffvärdet i sig kan vara vägledande för andra fall. Målet rymmer också frågan hur långt före tidpunkten för en tänkt villkorlig frigivning som ett beslut om omvandling kan meddelas.

Bevisning

Jag åberopar inte någon bevisning.

Jag bifogar ett antal beslut i liknande ärenden.

Fredrik Wersäll

Nils Rekke

Kopia till
Åklagarkammaren i Örebro (ÅM 2006/5891)